

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Toleti S. R. E. Cardinalis Summa Casuum
Conscientiæ, Sive De Instructione Sacerdotum Lib. VII**

Toledo, Francisco de

Coloniæ Agrippinæ

75. alias 80. De irregularitate ex homicidio casuali.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40916

dium. §. 3. qui etiam ab irregularitate excusat, sed sine fundamento: nam Clemen. allegata solos eos excusat ab irregularitate, qui inuasorem in propria vitæ defensionem occidunt, aliter moriem evitare non valentes; ex quo sequitur, quod eum, qui occidit latronem volentem rapere bona, & occidere, si resistat esse irregularem, quia etiam si vitæ propriae consulat, tamen in eo casu non est necessariam occidere ad eam tuendam, cum possit dimissis bonis illam seruare, sicut & ille, qui possit fugere, tamen non fugit propter dedecus, & infamiam, utrumque licitè facit, tamen irregularis est, quod si est persona Ecclesiastica erit ex delicto, secus si latro utriusque simul insidiaretur, nempe vitæ, & bonis, quia utriusque liceret occidere, nempe clerico, & laico absque vlla irregularitate.

Quintò, defensio bonorum propriorum facit homicidium non quidem voluntarium, sed ex necessitate, sicut & defensio honoris in eo, qui potuit fugere. Siue ergo sit ex delicto, siue ex defectu, irregularitas hæc ex homicidio necessitatis procedit: nam bonorum propriorum defensio ad quamdam personæ defensionem pertinet.

Sexto, si quis, postquam latro rapuit bona, incontinèti eum persequitur, quia forsan amici in auxilium eius superueniunt, ut recuperet bona, quando spes nulla est alia via recuperandi, & tunc in conspectu, quia aliter bona recuperari non poterunt, occideret latronem; irregularis quidem esset, tamen non esset peccatum, ac si in ipsa ablatione occideret, quia idem actus propter temporis breuitatem reputatur. Hoc dictum est Gloss. cap. significasti. 2. de homic. nec est eadem ratio de eo, qui fugientem inuasorem vulneratus insequitur, & occidit, quia hæc est vindicta; non enim facit hoc, ut recuperet ablatum: nam vulnere accepto per id non medetur: at qui latronem insequitur, facit, ut sua recuperet, quæ vere possunt recuperari. Hoc dictum Glossæ probabile est.

De irregularitate ex homicidio casuali.

CAPVT LXXX.

Homicidium casuale, ut supra diximus, est, quod fit præter intentionem occidentis, aut id, vnde mors sequitur facientis: dupliciter enim aliquis homicidium ca-

suali

sualiter, & præter intentionem committere potest; vno modo immediate, quando est ipse causa proxima occidendi, vt in venatione proicit sagittam in ceruum, & præter intentionem configit hominem. Altero modo, quando est causa mediata, & remota, n̄pe ipse non occidit per se, sed fecit aliquem ex quo hominis occisio per alium facta est, aut per eundem, qui occisus est, vt qui leonem domi educauit, qui non bene custoditus occidit ingrediētem hominem, aut qui equum percussit, qui calce occidit puerum; aut qui iniuria lacessit liquem, qua commotus, qui ea affectus est, semetipsum occidit. Sunt huiusmodi casus multi, in quibus mors, aut mortis ratio præter intentionem occidentis, aut causam mortis dante conueniunt, & aliquando contrahitur irregularitas, aliquando verò non.

Quæ omnia Doctores communiter solent distinctione gemina explicare; nam qui occidit, aut causam mortis dedit, dedit operam rei illicitæ, ex qua opera mors est secuta, aut dedit operam rei licitæ, & si licitæ rei dedit operam, aut præmit diligentiam, ne mors sequeretur, aut non. Hæc distinctio est Gloss. cap. sicut dignum. & cap. continebatur. de homic. innocen. cap. ad audientiam. & Panor. cap. continebatur. codic. & Præposi. can. i. d. 50. nu. 26. & S. Thom. 22. q. 64. art. 8. & est communissima, ex qua tres regulæ deducuntur, quibus tota hæc materia elucidatur.

Prima, qui operam dabit rei illicitæ, ex qua mors siue per se, siue per alium est secuta, etiam si sit præter eius intentionem, est irregularis ex delicto, etiam si omnem diligentiam præmiserit, ne quis occideretur. ita habet Silu. homic. 2. §. 2. & Co. uarr. & est communis sententia: quomodo autem limitanda sit, dicam capite sequenti:

Sotus verò lib. 5. de iusti. q. 1. art. 9. dicit hanc regulam non haberi iure expressam, sed Doctores communiter a contrario sensu eam collegisse ex nonnullis capitibus, in quibus quidam ab irregularitate excusantur, quia operam dabant rei licitæ, seu quia non dabant operam rei illicitæ; hinc colligunt, ergo irregulares essent, si darent operam rei illicitæ. ita habetur cap. dilectus. & cap. ex literis. 2. de homic. hæc dicit Sotus, nec est ad rem censura Nauari cap. 27. num. 221. dicentis, nimis audacter Sorum dixisse, non esse textum probantem, qui dat operam rei illicitæ esse irregularem, cum tamen argumentum a contrario sit validum in iure, hoc, inquam, non est ad rem.

quia

quia Sotus non negauit, immo expresse affirmauit à contrario sensu deduci ex textibus; nec dixit non esse textum probantem, sed non haberi in iure, sed Doctores collegisse, quod in iure non erat expressum: longe enim aliud est, hoc colligitur, & deducitur ex iure, & hoc habetur in iure. Omisssa ergo accusatione Nauarrum, vera obiectio contra Sotum, & contra eundem Nauarrum ea est, quia verè id habetur in iure expressum, & absque vilo argumento à contrario deductum: nam cap. is qui de homic. in 6. habetur, eum, qui mandauit verberari, expresse prohibendo, ne occideret, esse irregularem, si mandatus occidat, quia in culpa fuit mandando. Ecce homicidium præter intentionem, immo contra intentionem mandantis imputatur ad irregularitatem, quia in culpa fuit mandando; idem autem omnino est in culpa esse, & dare operam rei illicitæ. Huius regulæ exempla multa sunt.

Primò, qui percussit aliquem animo non occidendi, tamen verè mortuus est, etiam si sit ex medicorum, vel infirmi incuria, aut ex morbo occasione vulneris superueniente, est irregularis, quia operam dedit rei illicitæ, vnde mors est secuta.

Secundò, qui iniquam rixam cum altero habuit, & amici eius superuenierunt, & occiderunt illum eius intuitu, etiam præter voluntatem illius, irregularis est, quia dabat operam rei illicitæ, propter quam homicidium factum est; secus si superuenientes illum occiderunt non eius intuitu, sed quia inimicus erat etiam eorum, & propria de causa. ita Panormit. & Anani. cap. Petrus de homic. & colligitur ex eodem cap. quod intellige, si, postquam superuenierunt, non iuuit illos, nec à principio clamauit alios conuocando. aut aliquid aliud fecit, quod fuit causa mortis. ita Innocen. cap. significasti. de homic.

Tertiò, si quis percussit alterum, non lethaliter, nec animo occidendi, tamen vulneratus illo vulnere factus est impotens ad fugiendum, vel se defendendum, & sic ab alijs est occisus, etiam non intuitu percussoris, est irregularis. ita Anan. cap. significasti. num. 46. & ibi Panormit. si tamen nec animus erat occidendi, nec vulnus impediuit à defensione, nec intuitu eius occisus est, tunc non est irregularis.

Quartò, clericus venationi, in qua sagittæ, aut sclopetæ emitti solent, incumbens, & casu occidens, quantumcumque omnem

omnem prius diligentiam adhibuerit, irregularis est, quia operam dabat rei illicitæ, & talibus personis prohibita. Præcan. i. nu. 26. d. 50.

Quintò, clericus in maioribus, vel in minoribus habens, neficium, indulgens Chirurgiæ, in qua incisio vei adultro adhibetur, si ex eius incisione facta infirmus moriatur, quantumvis sit doctus ac peritus, & etiam si ex incuria propria infirmus moriatur, irregularis est, cap. tua nos. de homi. quia dabat operam rei talibus personis prohibita, cap. sententiam ne de. vel mona.

Sextò, qui mulierem pregnantem inhoneste ludens, per zonam arripuit, unde sequitur abortus animati foetus, irregularis, cap. sicut 2. de homi. quia dabat operam rei illicitæ.

Septimò, qui absque consilio medici potionem dedit infirmo, ex qua mortuus est, quamvis bono animo fecerit, irregularis est, quia dabat rei illicitæ operam, cum non esset peritus in arte. ita Innocen. cap. tua nos. de homic. unde custo dicitur infirmum, & dantes aquam, vel vinum cõtra mandatum medici, vel sine eo, unde mors est secuta, sunt irregulares, Præcan. i. d. 50. nu. 27.

Octauò, qui in torneamētis alterum percutit, etiam animo ludendi, & vires exercendi, si moriatur ex vulnere, irregularis est, quia rei prohibita operam dabat, est enim prohibitus ludus hic cap. feliceis de torneam.

Nonò, qui infantes tenellos in lecto secum collocant & opprimunt dormientes, sunt irregulares, quia dant operam rei illicitæ, cum id sit prohibitum can. consulisti. 2. q. 5. Quod si propter paupertatem coacti sunt in eodem lecto collocare, & non adhibuerunt diligentiam, & opprimant, sunt irregulares, secus si adhibuerunt diligentiam.

Altera regula est, qui operam dat rei licitæ, si tamen non adhibuit prius diligentiam, ne mors sequeretur, si ea postea sequatur, irregularis est; eundem enim effectum facit dare operam rei illicitæ, & dare operam rei licitæ, non adhibita diligentia, ne mors sequatur, quæ diligentia tunc est adhibenda, quando aliquod est periculum, in opera ipsa licita, alias non est operam diligentia, quod adnotat Panormit. cap. ex literis. 2. de homic. dicens, non teneri aliquem clamare, quando proicit rem in locum solitum, & per quem nullus cõsuevit petranfire. idem Ana. ibidem. Huius regulæ sunt aliquot exempla.

Primò,

Primò, secularis, cui venatio ferarum cum sagittis, & felo-
petis non est interdita, si casu occidat aliquem, quia nō præ-
misit diligentiam, vt si prope viam venabatur, aut in loco, in
quo solent esse homines, irregularis est, quia etiamsi daret o-
peram rei licita, oportebat prius diligentiam adhibere, quan-
do locus ille hominum commercio vicinus erat, aut aliqui in
eo versari soliti erant.

Secundo, tecta mundans, lapidesq; projiciens in via, si casu
percutiat transeuntem, & occidat, irregularis est, si non adhi-
buit diligentiam, ponendo signa, vt caute viatores transirent,
aut prius clamando, vt omnes cauerent.

Tertiò, presbyter volens corrigere puerum de sua familia,
cingulo, quo cingi solebat verberauit, contigit quod cultel-
lus de vagina, quæ cingulo adhærebat, clapsus eum in dorso
vulnerauit, & occasione vulneris mortuus est, irregularis cen-
setur cap. ad audientiam de homi. non enim diligentiam de-
bitam adhibuit, etiamsi daret operam rei licitæ.

Quartò, qui puerum quendam intuitu disciplinæ percussit
in capite, & post paucos dies occasione vulneris interiit, vel in
aliam infirmitatem, ex qua mortuus est, incidit, irregularis
est, quia non adhibuit modum, & diligentiam in disciplina a-
lias licita, cap. presbyterum. de homic.

Quintò, quidam laicus ludens cum Diacono insiluit equi-
tans super eum, casu autem percussus est a falcæ Diaconi, quæ
ad latus habebat, & ex vulnere expirauit, Diaconus irregularis
efficitur, cap. continebatur, quia incautus fuit; debuit enim in
tali ludo prius falcem à se remouere. Quamuis ergo daret rei
licitæ, & non prohibitæ operam, tamen diligentia non fuit
adhibita.

Sextò, Chirurgus, aut medicus, etiam secularis, qui licitæ
rei operam dat, si ex incuria sua, & imperitia, quia scidit infir-
mum, aut potionem dedit, quando non oportuit, & inde mor-
tuus est infirmus, est irregularis, quia non adhibuit debitam
diligentiam.

Septimò, qui infirmum morti proximum de loco mouet,
ideoq; infirmus citius moritur, irregularis est, etiam si bono
sine, & non intentione id mortis faciat, si tamen id incautè, &
non adhibita diligentia faciat.

Octauò, qui leonem, aut vrsū, aut cornupetam taurū ha-
bet, & non adhibet diligentiam, vt, si leo, aut vrsus, aut simile
animal sunt, ligati sint, & benè custoditi, aut habet in vijs pu-

blicis etiam ligatos, si casu transeuntem occidant, irregularis est. Si etiam est taurus cornupeta in agris, & ille non praenert, vt viatores à via declinent, aut diligentiam adhibere viatores offendat, est irregularis. si homicidium sequatur, his casibus irregularitas est ex opera licita, quia diligentia adhibetur.

Nonò, qui mittit puerum ad aquandum equum in flumine, etiam si moneat, vt caueat, si casu suffocetur, irregularis est, quia non adhibuit omnem diligentiam. ita Prepositus can. 1. d. 50. numer. 26. allegans Hostias. quamuis hoc potius ad regulam praecedentem pertineat, quia dabit operam diligentiam.

Tertia regula, Quando aliquis operam dat rei licitae, adhibet diligentiam, ne sequatur mors, si casu aliquo, & praeter intentionem eius sequatur, non est irregularis. Huius regulae habemus multa exempla etiam in iure.

Primò, in cap. laior. de homic. Dum quidam cum quodam clerico luderet, & eum proieceret in terram, cultellus, quem proiectus clericus habebat, incidit in proiecientem, & percussus occubuit, hic non est factus irregularis, quia non dedit operam rei illicitae, & casus fuit omnino fortuitus, vbi attendit quod supra adnotavi, diligentiam esse adhibendam, quando inest aliquod periculum. secus non est necesse; ludus enim hic non erat periculosus, sed casu contigit, vt proieceretur in terram clericus; si enim periculosus esset, debuerat ante ludum clericus projicere cultellum, & non proiecto defuisset necessaria diligentia, sicut defuit in illo, de quo supra diximus ex cap. no. d. 1. de homic. qui irregularis fuit, quia falcem non abiecit, ludus enim ille erat periculosus: at non hic de quo nunc loquimur.

Secundò, in cap. dilectus. de hom. Quidam Capellanus cum quadam corporis molestia grauaretur, vt comedendi appetitum excitaret, equum, quem nutrebat, ascendit, qui cum bene pareret habenis, sed praeter sessoris arbitrium saltibus lasciuiret, ipse vt refrenaret equi impetum, freno vim intulit, & calcariis stimulauit: equus autem freno fracto currens festinanter, abiecto sessore irruit in mulierem baiulantem puerum, ipsumque puerum oppressit. talis non censetur irregularis, non dedit enim operam rei illicitae, nec culpam ullam in hoc commisit. Vbi aduertit, hunc nesciuisse equum esse ferocem, si nesciisset, & ipse imperitus esset equitandi, aut si peritus esset.

non curasset freno vii forti, quod facile rumpi non posset, effect irregularis, quia diligentiam non adhibuit, vt ibi dicit Glof. & hic est casus in cap. significasti. de homicid. vbi equus Bucadurus, prater voluntatem clerici sedentis, mulierem interfecit raptus in cursum, hic, quia nesciebat prius vitium equi, non censetur irregularis, sed ad cautelam ei imponitur pœnitentia.

Tertio, in cap. ex literis. de homi. Cum quidam presbyter fœnum de curru deponere vellet, perticam superius alligatam proiecit in terram, postea puerum quendam iuxta currum seminium reperit, in quo prater luorem in fronte nihil inueniri potuit lationis, qui mortuus est. hic accessit ad Papam, qui cum intelligeret, presbyterum, antequam proiecisset perticam, circumspexisse diligenter circum circa, an vllus esset circa currum, declarauit eum nō esse irregularem, quia dabat operam rei licitæ, & adhibuit diligentiam. adiecit Papa, quod si laborat infamia, aut scandalum est, nimirum quia eum culpabilem ceteri putant, non debet sine purgatione permitti celebrare, quæ intellige, quia non creditur debitam diligentiam adhibuisse. Debet ergo purgari, vt constet adhibuisse diligentiam, quod ad forum exterius pertinet.

Quarto, cap. ex literis. 2. de homi. Quidam monachus campanam de campanili deponere, lignum autem ipsa motione cadens puerum occidit. hic si rem vtilem agebat, & in loco, per quem aliquem eo tempore transire, aut ibi existere, aut illuc venire consuevit, non erat, non censetur irregularis adde si tamen eo tempore fecit, quo aliqui ibi esse, aut transire consueuerant, nec adhibuit diligentiam, aut si rem non bonam agebat, quia malo aliquo fine campanam dimouebat, tunc esset irregularis, quia aut daret operam rei illicitæ, aut, si licitæ, non adhibuit diligentiam debitam.

Quinto, cap. exhibita. de homic. Puer cum contrariis ludens, & vnum insequens illorum, lapidem, non animo lædendi, sed timorem incutiendi proiecit, ille in alterum lapidem corruens caput offendit, & mortuus est, tum propter imperitiam medicum propter incuriam patris. hic non censetur irregularis, quia non dabat operam rei illicitæ, nec vlla in hoc diligentia adhiberi potuit, vbi aduerre, Innocen. hunc textum intelligere, quando qui corruit, & offendit in lapidem, non id fecit timore, vt declinaret propter proiectum lapidem, tunc enim esset projector irregularis, at re vera textus loquitur de eo,

qui timens lapidem, etiam à tergo proiectum declinauit, dicit, quamuis non sit lapide percussus, nec tactus, tamen ruens offendit in alium lapidem, quasi diceret, motu lapidis proiecti territus declinauit, & corruit, vt fieri solet; declinauit enim solemus in alteram partem, quando proiectum lapidem à tergo sentimus, & ita Panorm. ibi textum intelligit, & G. ibi dicit autem ludum esse noxium, tamen excusari, quia incuria patris, & imperitia medicorum ille mortuus est, sed hoc non recte dicitur: nam si dabat operam rei illicitæ, etiam si incuria alterius percussus est mortuus, ille est irregularis. Præmitan. dicit, ludum licitum pueris ante annum pubertatis, deo non esse irregularē, secus si adultus esset, aut si magnam lapidem proiecisset, qui grauem timorem incurreret. eorum etiam in adulto non inducere irregularitatem, quando lapis est paruus, & non projicitur ad percutiendum, sed ad leuandum morem incutiendum; esset enim leuissima culpa, quæ non facit irregularem, vt paulò post dicemus, idemque dico, quando duo inuicem ludunt, & oua, aut poma inuicem projiciunt, in casu aliquis declinans caderet, & percussus ligno, vel lapide expiraret, non puto esset irregularis projector, quia leuissime hæc sunt; & non censetur illicitus ludus, secus si magnos lapides, aut ligna projicerent, tunc esset illicitus ludus, & induceret irregularitatem, vt dicit Præpositi. can. 1. d. 50. numer. 26.

Sextò, in cap. Ioannes. de homi. Quidam sacerdos pulsauit campanam, vt signo dato populus conueniret, casu cecidit tintinabulum, & puerum occidit, non est irregularis, quia dabat operam rei licitæ, nec casus omnes fortuitos proinde potuit. vbi aduerte, tunc diligentiam adhibendam, quando periculum imminet, vbi autem nullum est, est casus omnino fortuitus: esset autem culpa, quando sciebat tintinabulum non bene ligatum, aut alias cadere solitum, in quo casu esset irregularis. Hi sunt casus in re expressi, per quos multi alij deducuntur.

Septimò, si quis ludens pile ludo, quem vocant palamaglo, in loco, per quem non solent aliqui pertransire, & facta diligentia, si aliquis forsàn adest, clamando, casu occidat, non erit irregularis, secus si in via publica, aut non facta diligentia.

Octauò, scindens ligna prope viam, aut in loco, vbi adstant aliqui, si casu ferrum resiliat, & occidat aliquem, est irregu-

is, quia non praeiussit diligentiam; secus si diligens fuit, adstantes aduertendo, aut praecauendo, ne resiliere ferrum facile posset, aut in locis solitarijs incidendo. can. qui arbores. d. 50. & can. saepe contingit. eadem.

Nono, Chirurgus laicus, aut in minoribus non habens beneficium, aut medicus, qui peritus est, & diligentiam adhibet, ne ex incuria infirmus moriatur, si casu infirmus moritur ratione medicamenti exhibiti, in quo peritus errare potuit, non est irregularis, non enim omnia sciri possunt, nec omnis error praecaueri, quod si imperitus, vel negligens, & ex eius imperitia, vel negligentia mortuus est infirmus, erit ille irregularis. Innocen. cap. tua nos. de homicid.

Decimo, si duo secabant arbores, & instante arboris casu, vnus illorum dixit alteri, fuge, hic vero fugiens oppressus est ab arbore cadente, ille non est irregularis. can. si duo fratres. d. 50. His exemplis haec tertia regula manifesta est.

De nonnullis alijs circa huiusmodi regulas.

CAPVT LXXXI.

QVia per tres regulas praecedentes Doctores decidunt omnes casus, qui ad irregularitates ex homicidio casuali prouenientes spectant, idcirco aliqua sunt declaranda, & obseruanda.

Primum est, hoc esse peculiare in homicidio casuali, vt vbi nulla est culpa, nempe quia non datur opera illicitae rei, & diligentia debita adhibetur, nulla sit irregularitas, vnde in homicidio casuali nulla est irregularitas, quae non sit ex delicto; quando enim non est delictum, non est irregularitas: in voluntario autem homicidio, aliquando est irregularitas ex defectu, aliquando ex delicto, quia etiam sine culpa incurritur: in homicidio etiam necessario, & ad defensionem, aliquando sine culpa contrahitur; proo aliqua ex defectu, aliqua est ex delicto, et in casuali, vbi cessat culpa, cessat irregularitas. ratio autem discriminis est, quia in voluntario, & in necessario homicidio, quamuis non sit culpa, non propterea deest voluntas occidendi; at in casuali, quando nulla est culpa, nullo modo est volitum, vnde merum casuale non procedit ab hominis voluntate. Hoc dictum, nempe in casuali, vbi culpa non intercedit, nullam esse irregularitatem, est S. Thom. 22. q. 64. artic. 8.